

توليدات علمی رشته دندانپزشکی در مجلات ایرانی در سالهای ۱۳۵۸-۱۳۸۵

دکتری فناوری اطلاعات در آموزش	رقبه اسکروچی
عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی ایران	حمیده احتشام*
کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی	
دانشگاه علوم پزشکی ایران	
دکتری آمار	حمید حقانی
عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی ایران	

دریافت: ۱۳۸۸/۰۶/۱۱ | پذیرش: ۱۳۸۸/۱۲/۱۰ | مقاله برای اصلاح به مدت سه ماه و پنج روز نزد پدیدآوران بوده است.

فصلنامه علمی پژوهشی
پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران
شاپا(چاپی) ۵۲۰۶-۱۷۳۵
شاپا(الکترونیکی) ۵۵۸۳-۲۰۰۸
نمایه در SCOPUS و ISC
http://jst.irandoc.ac.ir
دوره ۲۶ | شماره ۱ | صص ۱۰۹-۱۱۹
پاییز ۱۳۸۹

نوع مقاله: علمی پژوهشی

چکیده: در این پژوهش با بهره‌گیری از روشهای علم‌سنجی، به مطالعه رشد و توسعه میزان تولید علم رشته دندانپزشکی در ایران طی سالهای ۱۳۵۸-۱۳۸۵ پرداخته شده است. ۲۷۲۶ مقاله تخصصی دندانپزشکی با توجه به سیاهه و ارسای بررسی شدند و حوزه تخصصی آنها با استفاده از سرعنوانهای موضوعی پزشکی «مش» مشخص شد. نشریه دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی با ۸۰۴ مقاله، ۳۵/۰۷ درصد کل مقالات مجلات تخصصی فارسی دندانپزشکی را منتشر کرده و در صدر است. ۲۱۹۷ مقاله به صورت گروهی و ۵۲۹ مقاله به صورت فردی نگاشته شده است. بیشترین تعداد مقالات مربوط به پروتزهای دندانی و کمترین تعداد مربوط به پاتولوژی دهان و دندان است. از سال ۱۳۷۹ میزان تولیدات علمی رشته دندانپزشکی سیر صعودی خود را آغاز کرده و در سال ۱۳۸۵ با تولید ۳۶۰ مقاله علمی به بالاترین حد خود رسیده است. این مطالعه نشان دهنده سیر تکاملی و رشد چشمگیر تعداد مقالات دندانپزشکی منتشر شده در مجلات ایرانی است.

کلیدواژه‌ها: مجلات ایرانی؛ تولید علم؛ مجلات تخصصی دندانپزشکی.

* پدیدآور رابط Hehtesham22@gmail.com

۱. مقدمه

تحلیل اطلاعات علمی در زمینه‌های زیست‌پزشکی فرایندی پیچیده است. امروزه عبارت تولید علم در ادبیات کشور، جایگاه ویژه‌ای پیدا کرده به طوری که نهضت تولید علم و جنبش نرم‌افزاری، ذهن تمام سیاست‌گزاران و برنامه‌ریزان امور علمی و پژوهشی کشور را به خود مشغول کرده است و در همه مستندات علمی و برنامه‌های توسعه و سند چشم‌انداز و افق‌های آرمانی کشور، ارتقای تولید علم و احراز جایگاه نخست علمی هدف گذاری شده است (ترسیم نقشه جامع علمی کشور ۱۳۸۵).

در ارزیابی‌های علم‌سنجی نیز اصلی‌ترین معیار برای تعیین جایگاه علمی و رتبه‌بندی کشورها، میزان مشارکت آنها در تولید علم، نوآوری فناوری و به طور کلی مشارکت در روند توسعه علم جهانی عنوان شده است (براون و دیگران ۱۳۷۴).

کیفیت آموزش دندانپزشکی در گرو پژوهش‌های اثربخش در وضعیت موجود و ارائه راهکار برای ارتقای آموزش دندانپزشکی است. بر اساس اطلاعات موجود در وزارت بهداشت، ایران در بخش پژوهش‌ها و تولید علم دندانپزشکی در سالهای ۱۹۹۹ تا ۲۰۰۳ رتبه ۴۳ را داشته و در میان کشورهای آسیایی نیز چهاردهم بوده است. طی این سالها ژاپن با ۲۵۰۰ مقاله رتبه اول آسیا و رتبه سوم دنیا و ایران با ۵۷ مقاله در رتبه ۱۴ آسیا قرار داشته است. (مهر ۱۳۸۶)

تعیین اولویت‌های پژوهشی در دندانپزشکی، تبیین اهداف کلان و میان‌مدت و جمع‌آوری پژوهش‌های انجام شده در این حوزه می‌تواند به ارتقای پژوهش در آموزش دندانپزشکی کمک کند. بنابراین، با توجه به اینکه ایران از نظر جهش رشد در زمینه تولید علم رتبه اول را در سطح آسیا در سالیان اخیر داشته است (موسوی ۱۳۸۳)، ضرورت انجام پژوهش برای اطلاع از میزان تولید علم رشته دندانپزشکی بدیهی به نظر می‌رسد تا ضمن سنجش روش‌های موجود، به برنامه‌ریزی‌های آینده برای ارتقای بیشتر کمک کند زیرا تولید علم، معقول‌ترین و معتبرترین شاخص سنجش رتبه و جایگاه علمی کشورها محسوب می‌شود و تعداد مقالات علمی معتبر منتشر شده در نشریات علمی نیز معیار تولید علم به حساب می‌آیند، زیرا از طریق محاسبات بسیار دقیق و روشن و دور از هرگونه دستکاری تدوین می‌شوند.

با توجه به ماهیت کاربردی رشته دندانپزشکی و بودجه کلانی که صرف آموزش آن در ایران می‌شود، ضرورت تعیین میزان تولید علم پژوهشگران دندانپزشکی در مجلات ایرانی بدیهی به نظر می‌رسد، زیرا علاوه بر کاربرد نتایج این پژوهش در ترسیم نقشه جامع علمی کشور، با مقایسه تولیدات علمی رشته دندانپزشکی در مجلات ایرانی و تولیدات علمی جهان در هر کدام از حوزه‌های تخصصی دندانپزشکی، کاستیهای پژوهش‌های انجام گرفته در ایران مشخص خواهد شد و افق‌های جدیدی پیش روی پژوهشگران این رشته قرار خواهند گرفت.

این پژوهش با بهره‌گیری از روش‌های علم‌سنجی، به مطالعه رشد و توسعه میزان تولید علم رشته دندانپزشکی در ایران طی سالهای ۱۳۵۸-۱۳۸۵ پرداخته است.

۲. پرسشهای پژوهش

انتظار می‌رود پژوهش حاضر به پرسشهای زیر پاسخ گوید:

۱. تعداد کل مقالات منتشر شده در رشته دندانپزشکی در مجلات ایرانی چقدر است؟
۲. توزیع مقالات فارسی بر حسب مجلات تخصصی دندانپزشکی چگونه است؟
۳. توزیع مقالات دندانپزشکی در حوزه‌های تخصصی مختلف چگونه است؟
۴. تعداد مقالات فردی و گروهی منتشر شده از سوی دندانپزشکان ایرانی چقدر است؟
۵. روند تولید مقالات دندانپزشکی بر حسب سال انتشار چگونه است؟

۳. پیشینه پژوهش

«گیل مونتویا»^۱ در مقاله خود با موضوع بررسی جهانی تولیدات علمی دندانپزشکی، با کاربرد روشهای علم‌سنجی به تهیه نقشه جهانی تولید علم در رشته دندانپزشکی پرداخته است. او با تحلیل کمی و کیفی مقالات حوزه دندانپزشکی و جراحی دهان در پایگاه «آی. اس. آی.» در سالهای ۱۹۹۹ تا ۲۰۰۳ به این نتیجه رسید که کشورهای آمریکا، انگلیس و ژاپن به ترتیب سه کشور صدرنشین در کمیّت تولیدات علمی دندانپزشکی در جهان هستند در حالی که کشورهای اسکانديناوی بالترین کیفیت در این زمینه را دارند (Gil-Montoya et al. 2006).

«ساندستروم» در مقاله خود با عنوان تصور فضایی مجاورت خوشه‌ها در پژوهشهای دندانپزشکی به خوشه‌بندی پژوهشهای دندانپزشکی، جراحی دهان و پزشکی پرداخت. داده‌های پژوهش از بانک اطلاعاتی «وب آو ساینس» استخراج شدند همه مقالاتی را در بر می‌گیرند که در سالهای ۱۹۹۸ تا ۲۰۰۶ میلادی منتشر شده بودند. در این پژوهش از نرم افزار «سایت اسپیس»^۲ برای نشان دادن همکاری نویسندگان، استنادهای مشترک، مشخصات کتابشناختی زوج شده و ارتباطات استنادی متقابل استفاده شده است. همچنین از طریق فیلد نشانی نویسندگان، کشورها و مؤسسه‌های مسؤول در مقالات گردآوری شده تجزیه و تحلیل شدند و در نهایت با استفاده از نرم افزار «سایت اسپیس» گروهبندی نویسندگان بر اساس مؤسسه‌ها و کشورها ارائه شده است. یافته‌های حاصل از این گروهبندی حاکی از آن است که کشور آمریکا بزرگترین تولیدکننده و دانشگاهها مهمترین مؤسسه‌های حامی پژوهش هستند (Sandstrom 2007).

«احتشام» و «عظیمی» در مطالعه علم‌سنجی خود، همکاری گروهی بین نویسندگان حوزه

1. Gil-Montoya

2. CiteSpace

دندانپزشکی را در ایران بررسی کردند. در این پژوهش علاوه بر استفاده از روشهای آمار توصیفی نظیر دسته‌بندی داده‌ها بر حسب توزیع فراوانی و درصد فراوانی، از ضریب همبستگی پیرسون و فرمول «سی.سی.»^۱ برای تعیین ضریب همکاری گروهی بین نویسندگان نیز استفاده شده است. این مطالعه نشان داد که به طور کلی ۵۰۸۷ نویسنده در تولید ۲۷۲۶ مقاله علمی دندانپزشکی در دوره‌ای سی ساله مشارکت داشتند. بنابراین متوسط تعداد نویسندگان در هر مقاله ۱/۸۷ است. «اسلامی»^۲ با مشارکت در تولید ۳۸ مقاله علمی، پرکارترین نویسنده این حوزه و نیز دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی با مشارکت در انتشار ۶۶۱ مقاله علمی، پرکارترین مؤسسه در تولیدات علمی حوزه دندانپزشکی در ایران معرفی شدند. نتایج این پژوهش نشان داد که کاهش فعالیت‌های انفرادی و افزایش مقالات گروهی به طور گسترده در دندانپزشکی ایران مورد توجه قرار گرفته است (Ehtesham and Azimi 2009).

مؤسسه اطلاعات علمی «آی.اس.آی.» رشته‌های علوم پزشکی را به هشت گروه تقسیم کرده است و اطلاعات مربوط به رشته‌های علوم پزشکی وابسته را در سطح کشورهای جهان از این بعد مورد ارزیابی قرار می‌دهد.

ایران در پزشکی بالینی با تولید ۳۳۴۶ مقاله و با ۹۸۳۹ استناد بین سالهای ۱۹۹۷ تا فوریه ۲۰۰۸ جایگاه ۵۳ را در بین ۱۰۶ کشور برتر جهان دارد (خبرگزاری مهر ۱۳۸۶).

«توسلی فرحی» در پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود «با عنوان بررسی کمی اطلاعات پزشکی و زیست پزشکی تولید شده توسط اعضای هیئت علمی سه دانشگاه علوم پزشکی تهران، ایران و شهید بهشتی طی سالهای ۱۳۶۵-۱۳۷۰» نتیجه گرفت که بیشترین درصد مقالات منتشر شده در مجلات داخلی و خارجی متعلق به دانشگاه تهران است. از لحاظ پوشش موضوعی، بیشتر پژوهشها در زمینه علوم پایه پزشکی، داخلی، جراحی و کودکان است. همکاری نویسندگان در مجلات خارجی بیش از مجلات داخلی است (توسلی فرحی ۱۳۷۳).

«فتحیه» و «کریمی یگانه» مقالات پریودنتال منتشر شده را در مجلات دندانپزشکی داخلی از سال ۱۳۵۷ تا ۱۳۷۷ بررسی کردند. برای این منظور پس از جمع‌آوری مجلات دندانپزشکی منتشر شده داخلی، مقالات پریودنتال را جمع‌آوری و فهرست تشریحی را با ذکر شناسنامه منبع مقاله و سپس فهرست موضوعی را تهیه کردند. آنها تعداد ۲۴۸ مقاله پریودنتال مشتمل بر ۱۵۹ مقاله مروری و ۸۹ مقاله پژوهشی را گردآوری کردند که ۸۳ مقاله مربوط به مجله «دانشکده دندانپزشکی شهید بهشتی»، ۴۹ مقاله مربوط به مجله «جامعه دندانپزشکی ایران»، ۴۷ مقاله مربوط به

1. CC

۲. منظور بهنام اسلامی است

«جامعه اسلامی دندانپزشکان ایران»، ۳۹ مقاله مربوط به مجله «دانشکده دندانپزشکی مشهد»، ۲۹ مقاله مربوط به مجله «دانشکده دندانپزشکی تهران» و یک مقاله مربوط به مجله «دندانپزشکی امروز» بود. نتایج به دست آمده از این پژوهش نشان می‌دهد که با افزایش سالها، بر تعداد مقالات منتشر شده افزوده می‌شود، همچنین مقالات پژوهشی سیر صعودی بیشتری نسبت به مقالات مروری داشته است به طوری که طی سالهای ۱۳۷۵-۱۳۷۸ تعداد مقالات پژوهشی منتشر شده ۵۲ و تعداد مقالات مروری ۲۳ عدد بوده است که این مطلب روند رو به رشد پژوهش را در کشور ما نشان می‌دهد (فتحیه و کریمی یگانه ۱۳۸۰).

«رسول زاده خلیق» در مقاله خود با عنوان «تحلیل استنادی مقالات منتشر شده پنج عنوان مجله علمی پژوهشی رشته دندانپزشکی در سالهای ۱۳۸۵-۱۳۸۶ با استفاده از روش تحلیل استنادی» به تعیین پرستفاده‌ترین منابع، زبان، الگوی نویسندگی مقالات و تعیین مجلات هسته با استفاده از قانون برادفورد در دوره دو ساله مجلات دندانپزشکی دانشگاههای علوم پزشکی تهران، شهید بهشتی، شیراز، مشهد و مجله دندانپزشکی جامعه اسلامی دندانپزشکان پرداخته است. نتایج پژوهش وی نشان می‌دهد که در مجموع ۶۸۷۴ استناد به انواع منابع اطلاعاتی صورت گرفته که از این تعداد بیشترین استناد به مجلات با ۸۰/۵۷ درصد و کتابها با ۱۴/۶۰ درصد است. میانگین تعداد استناد در هر مقاله ۱۳/۶۶ و زبان غالب استنادها، انگلیسی با ۹۲/۷۵ درصد است. ۴۰/۱۵ درصد مقالات، سه نویسنده‌ای بوده و مقالات پژوهشی با ۹۲/۰۴ درصد بیشترین تعداد را به خود اختصاص داده‌اند. دانشکده دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی مشهد با ۸۴ عنوان بیشترین تعداد مقالات ارائه شده را به خود اختصاص داده و بیشترین تعداد از کل جامعه نویسندگان استادیار با ۳۴/۱۵ درصد است. همچنین مجلات «ژورنال پروستودنتیک دنتیستری»^۱ و «ژورنال اندودونتیکس»^۲ به عنوان مجلات هسته شناخته شدند (رسول زاده خلیق ۱۳۸۶). در زمینه تولیدات علمی پژوهشگران حوزه دندانپزشکی در ایران تاکنون پژوهشی جامع صورت نگرفته است و ضرورت انجام پژوهش در این زمینه بدیهی به نظر می‌رسد.

۴. روش پژوهش

در این پژوهش کتابسنجی، گردآوری داده‌ها با روش مشاهده طی دو مرحله صورت گرفته است: مرحله اول، شامل گردآوری تمام دوره‌های منتشر شده در بازه زمانی پژوهش مربوط به شش مجله تخصصی فارسی دندانپزشکی شامل مجله دانشکده دندانپزشکی اصفهان، مجله دندانپزشکی جامعه اسلامی دندانپزشکان، مجله دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران، مجله دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، مجله دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی شیراز، مجله

1. J Prosthet Dent

2. J Endod

دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی مشهد و نیز «مجله تخصصی انگلیسی دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران»^۱ است. از آنجا که نسخه الکترونیکی هیچ یک از مجلات دندانپزشکی به طور کامل در دسترس نبود، این مرحله با مراجعه به نسخه چاپی مجلات صورت پذیرفت که به دلیل ناقص بودن دوره مجلات ایرانی در کتابخانه‌های دانشگاهی کشور، پژوهشگر به کتابخانه‌های متعددی از جمله کتابخانه دانشکده دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران، کتابخانه دانشکده دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی و کتابخانه ملی ایران مراجعه نمود. حاصل این مرحله از پژوهش که ۱۶ ماه به طول انجامید، گردآوری کامل و جامع ۲۲۹۲ عنوان مقاله فارسی تخصصی دندانپزشکی و ۱۰۴ عنوان مقاله انگلیسی تخصصی دندانپزشکی است.

مرحله دوم، گردآوری آن دسته از مقالات دندانپزشکی بود که در سایر مجلات علمی پژوهشی حوزه پزشکی منتشر شده بودند، زیرا تولید علم رشته دندانپزشکی در ایران صرفاً به مجلات تخصصی محدود نشده و بسیاری از مقالات دندانپزشکی در سایر مجلات پزشکی نیز به چاپ رسیده اند. در این مرحله همه کلیدواژه‌های موضوعی مربوط به رشته دندانپزشکی^۲ در سرعنوان‌های موضوعی پزشکی، استخراج شدند در پایگاه‌های «مگیران»^۳، «ایراندک»^۴، «ایران مدکس»^۵ و «اس.آی.دی»^۶ جستجو شدند. تعداد ۳۳۰ عنوان مقاله گردآوری شده حاصل از این مرحله بارگذاری و به رایانه شخصی منتقل شد. از آنجا که برخی از مقالات بازبایی شده از این پایگاه‌های بانک‌های اطلاعاتی، متن کامل نداشتند برای گردآوری آنها به نسخه‌های چاپی مجلات مورد نظر مراجعه شد. تعدادی از این مجلات ویژه‌نامه‌هایی را هم به چاپ مقالات دندانپزشکی اختصاص داده بودند که همه مقالات آنها نیز بررسی شدند.

سپس با توجه به «سیاهه واری»^۷ مورد نظر از همه مقالات گردآوری شده، اطلاعات لازم که شامل عنوان مجله، سال انتشار، دوره انتشار، شماره انتشار، عنوان مقاله، نام نویسندگان، تخصص نویسندگان و وابستگی سازمانی نویسندگان بود. استخراج شد. پس از آن با استفاده از سرعنوان‌های موضوعی پزشکی «مش»^۸ و نظام رده بندی «ان ال ام»^۹ حوزه تخصصی تمام مقالات مشخص گردید. در نهایت این اطلاعات برای تحلیل و بررسی در برنامه «اکسل» وارد شدند.

۵. یافته های پژوهش:

نتایج حاصل از تحلیل ۲۷۲۶ عنوان مقاله گردآوری شده، در قالب جدول طراحی شد که به ترتیب ذیل ارائه می شوند:

1. Journal of Dentistry of Tehran University of Medical Sciences
2. Magiran
3. IRANDOC
4. IRANMEDEX
5. SID
6. Check list
7. MESH
8. NLM

جدول ۱. توزيع مجلات و مقالات دندانپزشکی منتشره در ايران طی سالهای ۱۳۵۸-۱۳۸۵

مجلات	تعداد (جلد)	تعداد مقالات (عنوان)
فارسی دندانپزشکی	۲۱۹	۲۲۹۲
انگلیسی دندانپزشکی	۱۲	۱۰۴
سایر حوزه‌ها (ویژه نامه دندانپزشکی)	۱۱	۳۳۰
کل	۲۴۲	۲۷۲۶

بر اساس جدول ۱ بیشترین تعداد مقالات دندانپزشکی در مجلات فارسی دندانپزشکی منتشر شده اند. نتیجه بررسی این مجلات، گردآوری ۲۷۲۶ مقاله تخصصی دندانپزشکی است که در دوره زمانی مورد پژوهش در مجلات ایرانی منتشر شده است. از این تعداد ۲۶۲۲ مقاله که معادل ۸۴/۰۷ درصد کل مقالات است، در مجلات فارسی و ۱۰۴ مقاله معادل ۳/۸۱ درصد کل مقالات در مجلات انگلیسی به چاپ رسیده است. همچنین ۳۳۰ مقاله معادل ۱۲/۱۰ درصد کل مقالات تخصصی دندانپزشکی در مجلات مربوط به سایر حوزه های پزشکی منتشر شده است که با جستجو در پایگاههای «اس.آی.دی»، «مگیران»، «ایراندک» و «ایران مدکس» گردآوری شده است.

جدول ۲. توزيع مقالات فارسی بر حسب مجلات تخصصی دندانپزشکی طی سالهای ۱۳۵۸-۱۳۸۵ (n=۲۲۹۲)

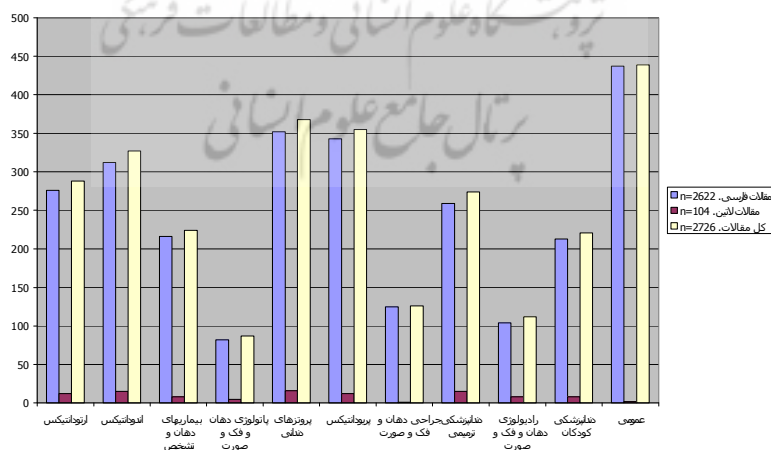
عنوان مجلات	تعداد دوره‌ها	تعداد شماره‌ها	تعداد مقالات	میانگین درصد
مجله دانشکده دندانپزشکی اصفهان	۲	۴	۵۸	۲/۵۳
مجله دندانپزشکی جامعه اسلامی دندانپزشکان	۱۸	۵۳	۴۵۷	۱۹/۹۳
مجله دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران	۱۹	۴۹	۴۶۷	۲۰/۳۷
مجله دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی	۲۴	۶۹	۸۰۴	۳۵/۰۷
مجله دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی شیراز	۷	۱۳	۱۵۱	۶/۵۸
مجله دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی مشهد	۳۰	۳۱	۳۵۵	۱۵/۴۸

داده‌های جدول ۲ مشخص می‌کند که از میان مجلات تخصصی دندانپزشکی فارسی، مجله دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی با انتشار ۸۰۴ مقاله در طول دوره زمانی مورد پژوهش ۳۵/۰۷ درصد کل مقالات تخصصی فارسی دندانپزشکی را منتشر کرده و در صدر است. پس از آن مجله دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران با انتشار ۴۶۷ مقاله و ۲۰/۳۷ درصد از کل مقالات و نیز مجله دندانپزشکی جامعه اسلامی دندانپزشکان با انتشار ۴۵۷ مقاله و ۱۹/۹۳ درصد از کل مقالات به ترتیب در جایگاه دوم و سوم قرار می‌گیرند.

با توجه به تعداد شماره‌هایی که این مجلات در دوره زمانی مورد پژوهش منتشر کرده اند، میانگین تعداد مقالات آنها در هر شماره محاسبه شده است. همانطور که از جدول فوق بر می آید، مجله دانشکده دندانپزشکی اصفهان با چهار شماره و میانگین ۱۵ مقاله در هر شماره، بالاترین میانگین را در میان سایر مجلات تخصصی دندانپزشکی به خود اختصاص داده است. همچنین مجله دندانپزشکی جامعه اسلامی دندانپزشکان با میانگین ۴ مقاله در هر شماره، کمترین تعداد مقالات را در هر شماره منتشر کرده است. با ادامه این روند، «مجله دانشکده دندانپزشکی اصفهان» در سالهای آینده، می تواند سهم عمده ای در تولید اطلاعات علمی رشته دندانپزشکی در ایران ایفا کند.

شایان ذکر است که ۱۰۴ مقاله انگلیسی مورد پژوهش در «مجله تخصصی دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران»، تنها مجله ایرانی انگلیسی در حوزه دندانپزشکی منتشر شده‌اند. برخی از شماره‌های مجلات تخصصی دندانپزشکی، با عنوان ویژه نامه، به انتشار مقالات همایشهای تخصصی اختصاص یافته بودند که ایده بسیار ارزشمندی برای ترویج اطلاعات ارائه شده در همایش و نیز آگاهی جامعه دندانپزشکی، از آخرین دستاوردهای آن حوزه تخصصی است. برای توسعه و گسترش این ایده، لازم است مسئولان گردهمایی‌ها با مسئولان نشریات علمی ارتباط برقرار کنند تا مطالب گردهمایی‌ها در مجلات تخصصی، پس از داوری، چاپ و ثبت شوند. زیرا گردهمایی‌های علمی باعث آشنایی با یکدیگر و انبساط خاطر پژوهشگران می شود که خود زمینه مناسبی برای تفکر و تعقل بهتر است.

نمودار ۱ توزیع مقالات دندانپزشکی را در حوزه‌های تخصصی گوناگون طی سالهای ۱۳۵۸-۱۳۸۵ به تصویر می کشد. همانطور که مشخص است بیشترین تعداد مقالات منتشر شده دندانپزشکی مربوط به حوزه تخصصی پروتزهای دندانی و کمترین تعداد مربوط به حوزه تخصصی پاتولوژی دهان و دندان است.

نمودار ۱. توزیع مقالات دندانپزشکی در حوزه های تخصصی مختلف طی سالهای ۱۳۵۸-۱۳۸۵

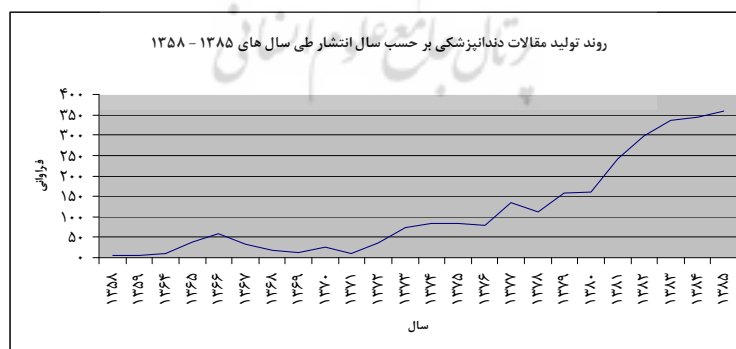
در این زمینه توجه به این نکته الزامی است که حوزه‌های تخصصی پروتزهای دندانی، ارتودانتیکس، بیماریهای دهان و تشخیص، جراحی دهان و فک و صورت و دندانپزشکی ترمیمی، اولین حوزه‌های تخصصی است که در ایران راه اندازی شد. حوزه‌های تخصصی پاتولوژی دهان و فک و صورت، اندودانتیکس، پرئودانتیکس، رادیولوژی دهان و فک و صورت و دندانپزشکی کودکان در سالهای بعد اضافه شده اند.

بررسی ظرفیت‌های پذیرش در هر کدام از تخصص‌های دندانپزشکی و نیز آمار فارغ التحصیلان آنها، مشخص می‌کند که تفاوت چشمگیری میان حوزه‌های تخصصی پروتزهای دندانی، پرئودانتیکس، ارتودانتیکس، اندودانتیکس، دندانپزشکی ترمیمی و جراحی دهان و فک و صورت با حوزه‌های تخصصی رادیولوژی دهان و فک و صورت، دندانپزشکی کودکان و پاتولوژی دهان و فک و صورت وجود دارد. بدیهی است قدمت زیاد و تعداد بیشتر فارغ‌التحصیلان در حوزه تخصصی پروتزهای دندانی، در افزایش تولیدات علمی آن نقش مهمی را ایفا کرده است.

جدول ۳. میزان مشارکت فردی و گروهی دندانپزشکان ایرانی در تولید مقالات علمی دندانپزشکی طی سالهای ۱۳۵۸-۱۳۸۵

مشارکت نویسندگان در تولید مقاله	تعداد مقالات فارسی	درصد	تعداد مقالات انگلیسی	درصد	تعداد کل مقالات
گروهی	۲۱۰۲	۸۰/۱۶	۹۵	۹۱/۳۴	۲۱۹۷
فردی	۵۲۰	۱۹/۸۳	۹	۸/۶۵	۵۲۹
کل مقالات	۲۶۲۲		۱۰۴		۲۷۲۶

همان‌طور که در جدول ۳ مشخص است، ۸۰/۵۹ درصد از کل مقالات به صورت گروهی و ۱۹/۴۰ درصد به صورت فردی منتشر شده‌اند. همچنین در ۱۸ مورد، نویسندگان ایرانی با مشارکت نویسندگان خارجی به پژوهش پرداخته‌اند.

نمودار ۲. روند تولید مقالات دندانپزشکی بر حسب سال انتشار - طی سالهای ۱۳۵۸-۱۳۸۵

نمودار ۲، روند تولید مقالات علمی رشته دندانپزشکی را در طول سالهای مختلف نشان می‌دهد که از سال ۱۳۵۸ تا ۱۳۶۶ تولیدات علمی در حال افزایش است اما در سال ۱۳۶۷ دچار رکود شده و در سال ۱۳۷۱ کاهش چشمگیر یافته است. پس از آن تا سال ۱۳۷۵ رشد محسوسی در تعداد مقالات تولید شده مشاهده می‌شود و دوباره در سالهای ۱۳۷۶ و ۱۳۷۸ پس از یک دوره افزایش، با کاهش تولیدات علمی مواجه می‌شویم اما از سال ۱۳۷۹ میزان تولیدات علمی رشته دندانپزشکی سیر صعودی خود را به صورت قابل ملاحظه‌ای آغاز کرده و در سال ۱۳۸۵ با تولید ۳۶۰ مقاله علمی به بالاترین حد خود در بازه زمانی مورد پژوهش رسیده است.

۶. نتیجه‌گیری

مقایسه تعداد مقالات مجلات فارسی تخصصی دندانپزشکی در سالهای ابتدایی پژوهش با سالهای پایانی آن، رشد کمی قابل ملاحظه‌ای را نشان می‌دهد. از دیدگاه موضوعی کیفیت مقالات منتشر شده نیز ارتقا یافته و پژوهش‌ها از مطالعات تحقیقات عمومی دندانپزشکی به سمت تخصصی شدن پیش می‌رود. شایان ذکر است که مقالات تخصصی‌تر بیشتر در مجلات تخصصی دندانپزشکی به چاپ رسیده‌اند و مقالاتی که جنبه تحقیقات عمومی دندانپزشکی را دارند، در مجلات سایر حوزه‌ها منتشر شده‌اند.

انتشار مجله «دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران» که تنها مجله انگلیسی زبان ایرانی در حوزه تخصصی دندانپزشکی است از سال ۲۰۰۴ آغاز شده است و انتشار ۱۰۴ مقاله در طول سه سال در این مجله، نشانگر علاقه دندانپزشکان ایرانی، به انتشار مقالات انگلیسی است. توجه به افزایش تولید مقالات انگلیسی، می‌تواند باعث مطرح شدن اندیشه‌های نویسندگان ایرانی در سطح جهان و راه یافتن پژوهشهای انجام شده در ایران به پایگاههای معتبر بین‌المللی شود و در نتیجه رتبه تولید علم دندانپزشکی ایران را در جهان ارتقا دهد.

با توجه به اینکه در پژوهش حاضر، تنها مقالات داخلی بررسی شدند، می‌توان نتیجه گرفت که رشته دندانپزشکی در ایران از لحاظ تولید مقالات علمی، روند رو به رشدی را دنبال می‌کند. اما کسب رتبه ۴۳ در بین کشورهای جهان و نیز رتبه ۱۴ در بین کشورهای آسیایی، در زمینه تحقیقات و تولید علم دندانپزشکی در سال ۲۰۰۳ هشدار جدی برای جامعه دندانپزشکی ایران در زمینه تولید علم جهانی است. بنابراین، با ایجاد زمینه‌های لازم و توجه بیشتر نویسندگان می‌توان تولید علم مقالات ایرانی در مجله‌های جهانی را نیز بهبود بخشید.

۷. فهرست منابع

براون، تیپور، ولگانگ گلازل، و شوبرت آندریاس. ۱۹۹۵. شاخص‌های علم‌سنجی، ارزیابی تطبیقی فعالیت‌های انتشاراتی و تأثیر گذاری ارجاعات ۳۲ کشور. ترجمه محمد اسماعیل ریاحی. ۱۳۷۴. رهیافت ۸ (۱ و ۲): ۷۰-۸۰.

- ترسیم نقشه جامع علمی کشور. ۱۳۸۵. رهیافت (۳۸): ۷۵-۸۴.
- توسلی فرحی، مینا. ۱۳۷۳. بررسی کمی اطلاعات پزشکی و زیست پزشکی تولید شده توسط اعضای هیئت علمی سه دانشگاه علوم پزشکی تهران، ایران و شهید بهشتی طی سالهای ۷۰-۱۳۶۵. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علوم پزشکی ایران.
- رسول زاده خلیق، مریم. ۱۳۸۶. تحلیل استنادی مقالات منتشر شده ۵ عنوان مجله علمی پژوهشی رشته دندانپزشکی در سال های ۱۳۸۶-۱۳۸۵. ارائه شده در اولین همایش سراسری علم سنجی در علوم پزشکی. اصفهان.
- سن گوتیا، آی. ان. ۱۹۹۲. مروری بر کتاب سنجی، اطلاع سنجی، علم سنجی و کتابخانه سنجی. ترجمه مهرداد دخت وزیرپور کشمیری (گنزاری). ۱۳۷۲. اطلاع رسانی (۲) ۱۰: ۳-۵۸.
- فنجیه، علیرضا، و پرنیان کریمی یگانه. ۱۳۸۰. بررسی مقالات پرئودنتال منتشر شده در مجلات دندانپزشکی داخلی از سال ۱۳۵۷ تا ۱۳۷۷. مجله دانشکده دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی ۱۹(۴): ۳۸۰-۳۸۶.
- خبرگزاری مهر. ۱۳۸۶. مصاحبه دکتر اکبر فاضل دبیر شورای آموزش دندانپزشکی و تخصصی با خبرگزاری مهر. <http://74.125.77.132/search?q=cache:HGBxYgbgzNAJ:www.mehrnews.com> (دسترسی در ۱۳۸۶/۱۱/۲۲)
- خبرگزاری مهر. مصاحبه خبرگزاری مهر با دکتر جعفر مهرداد رئیس مرکز منطقه ای اطلاع رسانی علوم و فناوری. <http://74.125.77.132/search?q=cache:EtVQVLFU00EJ:www.khedmat.ir> (دسترسی در ۱۳۸۶/۰۹/۲۶)
- موسوی، میرفضل الله. ۱۳۸۳. رتبه بندی تولید علم در ۵۰ کشور اول جهان. رهیافت ۳۲ (۱ و ۲): ۳۷-۵۷.
- Gil-Montoya, J. A., Jose Navarrete-Cortes, Rosa Pulgar, Samaly Santa, and Felix Moya-Anegon. 2006. World Dental Research Production: an ISI Database Approach (1999-2003). *European Journal of Oral Sciences* 114(2): 102 – 108.
- Ehtesham, Hamideh, and Ali Azimi. 2009. *A scientometric study to dentistry field in Iran: productive and collaborative authors*. Oral presented at 9th Collnet, Dalian.
- Sandstrom, Erik. 2007. *CiteSpace Visualization of Proximity Cluster in Dentistry Research*. Presented at 11th international conference on scientometrics and Informatics, Madrid.

Scientific Productivity of Dentistry in Iranian Journals during 1978-2006

Roghie Eskroochi

PhD in IT in Education
Faculty Member of Iran University
of Medical Science (IUMS)

Hamideh Ehtesham*

MMLIS, Iran University of Medical Science (IUMS)

Hamid Haghani

PhD in Statistics, Faculty Member
of Iran University of Medical Science (IUMS)

Information
Sciences
& Technology

Iranian Research Institute
For Science and Technology

(IRANDOC)

ISSN 1735-5206

eISSN 2008-5583

Indexed in LISA, SCOPUS & ISC

Vol.26 | No.1 | pp: 109-119

Autumn 2010

Abstract: This investigation is an attempt to study growth and development of scientific products in dentistry using scientometrics in Iran during 1978-2006.

In this project, 2726 dentistry articles published in Iranian journals during a specific period; including Persian and English articles, were collected. Then subjects of all articles were specified using MESH and NLM classification systems.

In Persian dentistry journals, dentistry journal of Shahid Beheshti University of Medical Science has published 804 articles during a specific period that includes 35/07% of all articles; therefore it falls in the first rank. Among 2726 articles collected, 2102 Persian articles and 95 English articles were written by a team and 520 Persian articles and 9 English articles by individuals.

Maximum number of articles belonged to Prosthodontics and minimum number of articles were on Oral and Maxillofacial pathology.

Scientific outputs in dentistry in Iran have undergone an ascending growth since 2000 and it reached its highest level with 360 scientific articles in 2006.

This investigation indicates the evolutionary trend and dramatic growth in number of dentistry articles published in Iranian journals.

*Corresponding Author: Hehtesham22@gmail.com